

A vallás, a hit nem magányos. Természetesen, a keresztény tapasztalat egyházi vonatkozása nem zárja ki a személyes imát, azt, hogy szobánk rejtekébe visszavonulva szóljunk a mennyei Atyához. A közösségi szellemnek, a liturgiának és a közös éneknek meg lehet az a veszélye, hogy az ember megfedkezik a személyes imáról, arról hogy magányosan is Isten elé álljon és metsző, tisztogató tekintetét „kiállja”. De az kétségtelen, hogy a mai nemzedékhez a Lélek szól; Isten a közösségen keresztül nyilatkoztatja ki magát és így hívja az igazi hitre korunk keresztényeit.

Béky Gellért

KORUNK BOTRÁNYKÖVE: A PAP¹

1. **Ma divat az utazás.** Nemcsak a kiváltságosok, nemcsak a gazdagok utazgatnak: utaznak a munkás emberek, a dolgozók is. Az utazás ma már közönséges, megszokott dolog.

Mi is hosszú utat tettünk meg, hogy részt vehessünk ezen a lelkigyakorlaton. Manapság már a lelkigyakorlatra is utazni kell. Lassan eljutunk oda, hogy megírhatjuk az utazás lélektanát. Egy egész lelkigyakorlatot fel lehetne építeni az utazás pszichológiájára.

Sőt már a külföldre való utazás sem tartozik a kivételes események közé. Újabban pedig a világméretű utazás kezd egyre terjedni. Sokakat a kényszerűség visz rá a hosszú útra. Másokat csak a pénz, a nyereszkeség, a hivatal űz ki a nagyvilágba. Ismét mások pusztán kíváncsiságból, az ismeretlen ígézetétől megbűvölve vágnak neki az útnak.

A sokféle utazás (elutazás, kiutazás, beutazás, körutazás stb.) között azonban csak egy az igazán fontos és lényeges: ti. a h a z a u t a z á s. Mert mit ér az olyan út, amely sehová se vezet? S még ha elvisz is ideiglenesen valahová, nem sokat ér számunkra, ha soha haza nem érünk rajta.

Az Unesco szerencsétlenül járt elnöke, Hammerskjöld írja naplójában, hogy az igazán nagy út, az igazán hosszú út, a „leghosszabb” út a „befelé vezető út”. Az, amelyik önmagunkhoz vezet és haza visz bennünket. Hammerskjöld írta ezeket a szavakat, ő, a nagy utazó. Szinte állandóan úton volt. Hivatalánál fogva. A halál is útközben lepte meg ott, valahol Afrika fölött.

Találóbbr nevet nem is adhatnánk ennek a lelkigyakorlatnak: „a befelé vezető utazás, hazautazás”! A régiek „itinerarium”-nak nevezték ezt a fajta utazást: a szív, a lélek, az egész ember itinerariuma önmagához, Istenhez . . .

¹ Az európai magyar papok lelkigyakorlatán elhangzott előadás.

A ma embere menekül önmagától és az én igazi központjától, Istentől. Menekül ki a szélekre, el a középponttól, be az úttalanba. A pap is. Menekül a papi élet, saját hivatása középpontjától, Krisztustól. Ezer meg ezer apró-cseprő ügy; véget nem érő aktivitás; ide-oda való utazgatás mámorában él a papoknak is egy része. Szeretnek utazgatni, valóságosan és képletes értelemben is, csak hogy ne kelljen otthon lenniök, otthon: Istennél.

Ha a lelkigyakorlatok célja a befelé való utazás, a hazatérés (önmagunkhoz, Istenséghez), akkor ma kétszeresen is fontos és időszerű a papi lelkigyakorlat.

Az újkor kezdetén (15./16. század) szintén hasonló jelenséggel állunk szemben. Az új földrészek felfedezése valóságos utazási lázba hozta Európát, főleg a tengerparti országok fiataljait. Rajokban hullámzanak ki Indiába, Amerikába, a világ széleire a kalandorok, hódítók, misszionáriusok. A határok kitágulnak, a látóhatár végtelenné szélesedik. A romantika, a pénz, a hatalom, ismeretlen tájak, szokatlan ízek, gyönyörök húzzák, vonzzák, csalogatják Európa százazzeit. S közben szépen elvész százazrek lelkében a szeretet, az irgalom és az igazságosság. Kezdődik a hódítás, a kizsákmányolás, a féktelen hatalomvágy, az elnyomás kíméletlen korszaka: a rabszolgavadászok, gyarmatosok, imperialisták gyászos kora.

Szerencsére nem hiányzott a reakció sem. Isten nagy szenteket támasztott szerte az Egyházban. Ezeket nem tudta kielégíteni a tengeri hajózás vad, félelmetes gyönyörűsége, se a végtelen távolságok édes varázsa. Se arany, se vér, se a trópusok érzéki gyönyöreit nem vonzzák őket. Ők nagyobb horizontokról álmodnak; mennyei gyönyörűségekről társalognak. Az ész, a szív, a lélek belső távlatait vizsgálgatják. A leghoszabb utat választják, azt, amely befelé, önmagukhoz vezet. Jobban érdekli őket a hazafelé vezető út a messzi tengeri és szárazföldi utaknál. Inkább óhajtanak Istennel társalogni, vele nyájaskodni, semmint négereket, indiánokat, ázsiai népeket meghódítani, leigázni, kormányozni.

Igy lesz ugyanaz a 15.-16. század egyúttal a nagy misztikus szenteknek a százada: szent Ignácé, Avilai szent Terézé, Keresztes szent Jánosé, Néri szent Fülöpé. Nagyok voltak a spanyolok, hogy fölfedezték a világot és feltérképezték a földet: de még nagyobbak voltak akkor, amikor új utakat tártak föl a lélek és az Isten felé.

A kiutazásnak csak akkor van igazán értelme, ha a befelé való utazás, a hazavezető út áll érte garanciát. Különben vesztünket jelentheti. Mit használ ui. az embernek, ha az egész világot megnyeri magának, ha az egész világot felfedezi, beutazza, lefényképi, könyvekben leírja: lelkének azonban kárát vallja? Ha önmagát elveszti; az egyetlen fontos utat, a befelé, a hazafelé vivő utat eltéveszti?

Ma újra megismétlődik a 15.-16. század nagy forradalma. Csak hogy ma nem India, nem Amerika, nem a fűszerek édes csiklandozása, nem is csak

az arany meg a test meztelen csillogása vonzza ellenállhatatlan erővel az emberiség millióit, hanem a végtelenné kiszélesült világűr, a törpévé kicsinyedett föld és az olcsóvá, közellé lett hűsember gyönyörforrásai.

Az utazás egyszerűvé vált, olcsó lett. Lehet menni kényelmesen külföldre; el lehet menni a szellem világába éppolyan egyszerűen, mint a föld vagy a test gyönyörúséges országába.

És az emberek mennek is. Néha a pap is velük tart. Széles, fényes az út, amely kifelé visz, elvezet a középponttól, a lényegtől, az egyedül szükséges-től. Be sokan járnak rajta: fiatalok, öregek, fiúk, lányok, házások, magánosok, műveltek és tanulatlan emberek, keresztények és pogányok. Papok is . . .

Az életre vezető út ezzel szemben keskeny és egyszerű. Nem egyszer meredek, fászortó is. Talán ezért járnak olyan kevesen . . .

Pedig talán sohasem volt még annyira égetően szükséges a befelé vezető út, a hazavivő út, mint éppen napjainkban. A 16. század nagy volt, mert rátalált erre az útra is. Korunk Kolumbuszai, Magellánjai, Vaszko da Gámái újabbnál újabb utakat tárnak föl, kifelé, a világűrbe. De hol vannak az újkor misztikusai, a „korszerű” Ignácok, Terézek, Keresztes Jánosok, hogy mutassák a modern embernek az utat befelé? Azt az utat, amely végül is hazavisz, Istenbe torkollik?!

A pap hivatása éppen az, hogy megtalálja ezt az utat. S miután megtalálta, járhatóvá kell tennie az emberek számára is.

Erre való ez a lelkigyakorlat . . .

2. „Errant Blocks“

A tudósok „errant blocks“-nak nevezik az olyan nagy sziklákat, köveket, geológiai alakulatokat, amelyek nem illenek bele az egészbe, ti. a környezetbe. Mintha csak úgy véletlenül volnának ott, ahol éppen vannak. Nincs semmi összefüggés köztük és a vidék között. Nem tudják okát adni, miért is vannak éppen azon a helyen, ahol találták őket. Nem értik, hogy kerültek oda. Legalább is a környezet nem ad erre a talányra feleletet. Mintha kitaszított volna valami erős, ismeretlen hatalom őket a saját „milieu“-jükből. Az ilyen sziklákat hívják tévelygő tömböknek a geológusok, angolul „errant blocks“-nak. Mert azok. Geológiai meglepetés a föld színén. A történelem előtti időkből maradtak itt. Kirekedtek az egyetemes fejlődés nagy folyamából . . .

A primitív népek imádó, féltős, babonás tisztelettel járnak körül őket. Mások már megszozták és ezért nem sokat törődnek velük. Vannak azonban olyanok, akik bosszankodnak és csak hasznavehetetlen akadályokat, termőföldet, házhelyet rabló haszontalan köveket látnak bennük.

A tudósok meg higgadt tárgyilagossággal, bizonyos örvendező kíváncsisággal találgatják eredetüket és ezekre a sziklákra építik tudós hírnevüket. Az élelmes, gyakorlati érzékkel megáldott emberek nemzeti parknak nyilván-

nítják ki a lelőhelyet; pénzért mutogatják a bámész turistáknak. Vagy egyszerűen felrobbantják és elhordják útépités, házépítés, díszítés céljaira az eltévedt köveket.

A pap is ilyen „errant block” ma a világban. Saját maga szemében is az, mert igen sokszor már maga se tudja, hogy s miképpen került oda, ahol éppen van. Nincs tisztában önmagával, hivatásával, a papság értelmével. Tévelyeg bensőleg és tévelyeg környezetében, amely már nem az ő környezete, nem a neki való környezet. Mintha nem is tartozna a világba; mintha egy más, egy ismeretlen milieu-ből esett volna ebbe a nem neki készített, számára idegen környezetbe . . .

A világ, a jelenlegi környezet szintén csak „errant block”-ot lát benne. A pap, a papság ma sok országban, keresztény népeknél is, egy roppant társadalmi talány, szociológiai kérdőjel és történelmi rejtély. Lélektanilag szinte érhetetlen fenomén, „petra scandali”, valóságos botránykő. Ünnegetnek és a világnak is.

Vannak ugyan még most is elefántcsonttoronyban élő papok, akik nem veszik észre állapotukat. A valóság szavát azonban már nem lehet elhallgatni.

Sok helyen úgy van a tanulatlan, babonás nép a pappal, mint a primitív törzsek az „errant block”-okkal: csodálják, tisztelik s félnek tőle. Babonás, hívő áhitattal megkörnyékezik. Az ilyen babonás bámulók száma ma már rohamosan fogy. Annál nagyobb azoknak a tömege, akik már megszokták a papot. Hozzászoktak jelenlétéhez és . . . nem törődnek többet vele. Élik a maguk világát, függetlenül a papok közelségétől.

S közben nőttön-nő a kritikusok csoportja: „Minek a pap a huszadik században? Csak fogyaszt, de nem termel. Nem építő elem. Munkája teljesen fölösleges, elhanyagolható az emberiség boldogulása és haladása szempontjából. Nem illik bele a környezetbe, olyan mint a „vadhús” a szervezetben. Nem csoda, hiszen a papnak nincs része az emberiség nagy küzdelmeiben; nem veszi ki részét az emberi félelemből; a többi ember reményeit, csalódásait, örömeit nem osztja. Nem e világból való. Fölösleges, akadályozó, fékező, gátló, idegen jelenség a nagy összefüggésben.”

Igy beszélnek az ateisták, sőt nem egyszer a „jó” keresztények is.

A pap egyszerűen csak „errant block” a mai társadalomban és még szerencsésnek tarthatja magát, ha egyáltalán megtűrik mint történelmi, kulturális kuriózumot, hogy ünnepi alkalmakkor mutogathassák a kíváncsiaknak és az iskolában taníthassák, mint valami muzeális érdekességet.

Legyünk őszinték: a pap csakugyan furcsa jelenség a mostani társadalomban. Külseje is ezt mutatja. Ha reverendában jár, ha kollárét tesz fel, pap marad. Még a nyakkendő se változtat sokat a lényegen. Csak álca, hamis címke, amivel a pap erőszakosan oda akarja magát kapcsolni a világhoz.

A dilemma abban áll, hogy a pap, bár környezetének a szülötte, bár az emberek közül vétetik, mégsem fog sohase egészen beleilleni abba a környezetbe, amelyből kikerült.

A pap igazi milieu-je nem annyira a világ, hanem az Isten. Innen a szinte megoldhatatlan dilemma. S ez a dilemma megmarad. Akkor is, ha a pap próbál a világ és Isten között manőverezni. Sőt talán éppen ebben az esetben lesz a legfélreismeretlenebbül „errant block”: önmagának és a környezetének.

Errant block lesz akkor is, ha egészen Istennek akar élni. Mert addig, míg Isten „botránykő”, eleven dilemma lesz a világban, addig a pap is az kell hogy legyen. De ilyenkor azért mégis másként botránykő, mint az előbbi esetben. Olyan botránykő, amely szegletkő, alapkő is egyúttal...

A pap első és legigazibb milieu-je nem lehet más, mint minden ember legelső és legtermészetesebb milieu-je: Isten. Ha ezt nem lehet életén észrevenni, megtapasztalni, akkor valóban „errant block” a társadalom, a történelem mesgyéjén. S ha nem sikerül neki tanúbizonyságával (életével, szavával) igazolni, hogy a világ is ehhez az Istenhez tartozik, mint magától érthetődő milieu-jéhez: akkor értelmetlen lesz számára nemcsak önnön élete és hivatása, hanem maga a világ is. Az ilyen pap pedig el van veszve, mert ekkor valóban nem egyéb „errant block”-nál az emberiség termő mezején.

Elmélkedjünk azon, mi is lehetett Krisztus elgondolása a papságról. Hogyan állítaná élénk Krisztus a papot, ha Ő adná ezt a lelkigyakorlatot? Miben jelölné Ő meg, most, a huszadik században, a pluralizmus, ateizmus, új pogányság korában, a hallatlan felfedezések korában (s ugyanakkor a leírhatatlan félelmek, szenvedések, elnyomás korában) a papság lényegét, célját, értelmét?

Egy pár rövid szóval megfelelhethünk erre a nagy kérdésre: a) a papoknak azonosítani kell önmagukat az emberekkel, akiket képviselnek az Isten előtt (akkommodáció a zsinat szellemében); b) el kell tudni hitetniök az emberekkel, hogy az ember egyetlen hiteles és jogos milieuje, környezete nem más, mint maga az Isten! c) Ez utóbbit azonban csak azáltal tudják elérni, ha nekik maguknak is Isten a természetes milieu-jük.